

РОЗДІЛ 1 АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

УДК 374.7:37.014.53:364-787

DOI <https://doi.org/10.32782/humanitas/2024.3.1>

Світлана АРХИПОВА

доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри соціального забезпечення, Черкаський державний технологічний університет, бул. Шевченка, 460, м. Черкаси, Україна, 18006

ORCID: 0000-0003-4311-9709

Валерій ПЕТРОВИЧ

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри соціальної роботи та педагогіки вищої школи, Волинський національний університет імені Лесі Українки, пр. Волі, 13, м. Луцьк, Україна, 43025

ORCID: 0000-0003-4955-2642

Наталія ТИМОШЕНКО

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри філософії, Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», керівник навчального центру МБФ «Єврейський Хесед «Бней Азріель», пр. Берестейський, 37, м. Київ, Україна, 03056

ORCID: 0000-0003-4311-9709

Бібліографічний опис статті: Архипова, С., Петрович, В., Тимошенко, Н. (2024). Нетрадиційні освітні технології для соціально незахищених категорій дорослих. *Ввічливість. Humanitas*, 3, 3–11, doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2024.3.1>

НЕТРАДИЦІЙНІ ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ ДЛЯ СОЦІАЛЬНО НЕЗАХИЩЕНИХ КАТЕГОРІЙ ДОРΟΣЛИХ

Соціально незахищені категорії населення (безробітні, люди з інвалідністю, біженці, особи похилого віку, а також інші вразливі групи) потребують особливої уваги та підтримки для забезпечення їхньої інтеграції в суспільство. Освіта є одним з ключових інструментів, що дозволяє цим категоріям громадян здобувати нові навички, підвищувати свою кваліфікацію та адаптуватися до вимог сучасного ринку праці. Впровадження нетрадиційних освітніх технологій дає їм доступ до знань та ресурсів, які були б недоступні за умов традиційного навчання.

У статті здійснено комплексний аналіз та систематизацію нетрадиційних освітніх технологій для соціально незахищених категорій дорослих, проведено оцінку їх потенціалу та ефективності у контексті забезпечення доступу до якісної освіти. Представлено основні характеристики та переваги нетрадиційних освітніх технологій для соціально незахищених дорослих.

Ключові слова: соціально незахищені категорії дорослого населення, освітні потреби, нетрадиційні освітні технології, учасники освітнього процесу.

Svitlana ARKHYPOVA

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor of the Social Security Department, Cherkasy State Technological University, 460 Shevchenko Blvd., Cherkasy, Ukraine, 18006

ORCID: 0000-0003-4311-9709

Valeriy PETROVYCH

PhD in Pedagogy, Associate Professor, Senior Lecturer at the Department of Social Work and Pedagogy of Higher School, Lesya Ukrainka Volyn National University, 13 Voli Ave., Lutsk, Ukraine, 43025

ORCID: 0000-0003-4955-2642

Nataliia TYMOSHENKO

PhD in Pedagogy, Associate Professor of the Philosophy Department, National Technical University of Ukraine "Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute", Head of the Educational Centre of the ICF "Bnei Azriel Jewish Hesed", 37 Beresteysky ave., Kyiv, Ukraine, 03056

ORCID: 0000-0003-4311-9709

To cite this article: Arkhipova, S., Petrovych, V., Tymoshenko, N. (2024). Netradytsiini osvichni tekhnolohii dlia sotsialno nezakhyschenykh katehorii doroslykh [Non-traditional educational technologies for socially vulnerable categories of adults]. *Vvichlyvist. Humanitas*, 3, 3–11, doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2024.3.1>

NON-TRADITIONAL EDUCATIONAL TECHNOLOGIES FOR SOCIALLY VULNERABLE CATEGORIES OF ADULTS

Socially vulnerable categories of the population (unemployed, people with disabilities, refugees, the elderly, and other vulnerable groups) require special attention and support to ensure their integration into society. Education is one of the key tools that allows these categories of citizens to acquire new skills, improve their qualifications and adapt to the requirements of the modern labour market. The implementation of non-traditional educational technologies gives them access to knowledge and resources that would not be available in traditional education.

A comprehensive analysis and systematisation of non-traditional educational technologies for socially vulnerable categories of adults is carried out in the article, their potential and effectiveness in the context of ensuring access to high-quality education is assessed. The main characteristics and advantages of non-traditional educational technologies for socially vulnerable adults are presented.

Key words: *socially vulnerable categories of the adult population, educational needs, non-traditional educational technologies, participants of the educational process.*

Постановка проблеми. Поступ України до європейського освітнього простору зумовлює потребу в зміні характеру освіти й освітньої діяльності. Пошук шляхів розбудови системи освіти взагалі й освіти дорослих зокрема, стимулює необхідність підвищення якості освітніх послуг, надання різним категоріям населення рівного доступу, можливостей і свободи вибору в навчанні впродовж усього життя.

В сучасному світі проблема соціальної нерівності та незахищеності дорослих стає дедалі більшою. Соціально незахищені категорії населення, такі як безробітні, люди з обмеженими можливостями, біженці, особи похилого віку, а також інші вразливі групи, потребують особливої уваги та підтримки для забезпечення їхньої інтеграції в суспільство. Освіта є одним з ключових інструментів, що дозволяє цим людям здобувати нові навички, підвищувати свою кваліфікацію та адаптуватися до вимог сучасного ринку праці. Соціальна нерівність, економічні труднощі, географічна віддаленість, фізичні обмеження та інші фактори створюють бар'єри, які традиційна система освіти не завжди здатна подолати. Це призводить до поглиблення соціальної стратифікації, обмеження можливостей для вертикальної мобільності та, як наслідок, до зни-

ження загального рівня людського капіталу в суспільстві.

Традиційні методи навчання часто не відповідають потребам дорослих, особливо тих, хто має обмежені можливості або перебуває у складних життєвих обставинах. У зв'язку з цим виникає необхідність впровадження нетрадиційних освітніх технологій, які б забезпечували гнучкість, індивідуальний підхід та враховували особливі потреби соціально незахищених категорій дорослих. У цьому контексті нетрадиційні освітні технології постають як потенційний інструмент для подолання існуючих обмежень та забезпечення рівного доступу до освіти для всіх категорій населення.

Актуальність дослідження нетрадиційних освітніх технологій для соціально незахищених категорій дорослих зумовлена комплексом взаємопов'язаних соціальних, економічних та технологічних факторів, що визначають сучасний стан освіти та суспільства в цілому.

Нетрадиційні освітні технології, такі як дистанційне навчання, інтерактивні платформи, менторство, адаптивні освітні платформи, технології віртуальної та доповненої реальності, мобільні додатки для навчання, інклюзивні програми та інші інноваційні методи, надають нові можливості для навчання та розвитку, відкрива-

ють нові можливості для індивідуалізації освітнього процесу та його адаптації до специфічних потреб різних соціальних груп. Вони сприяють підвищенню мотивації, залученості та успішності учасників освітнього процесу, забезпечуючи їм доступ до знань та ресурсів, які були б недоступні за умов традиційного навчання. Дослідження та впровадження нетрадиційних освітніх технологій для соціально незахищених категорій дорослих є надзвичайно актуальними в умовах сучасних викликів та потреб суспільства. Це дозволяє не лише підвищити рівень освіти та професійної підготовки вразливих груп населення, але й сприяє їхній соціальній інтеграції, самореалізації та покращенню якості життя.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Дослідження нетрадиційних освітніх технологій для соціально незахищених категорій дорослих є міждисциплінарною галуззю, що інтегрує знання з педагогіки, психології, соціології, економіки та інформаційних технологій. Такі вітчизняні науковці, як: Н. Ничкало (проблеми освіти дорослих, професійної освіти та соціальної інтеграції); О. Овчарук (дистанційна освіта, впровадження ІКТ в освітній процес, проблемами соціально незахищених груп); Т. Волкова (інноваційні підходи в освіті дорослих, включаючи нетрадиційні методи та технології навчання); С. Лапіна (проблеми інклюзивної освіти та професійної підготовки соціально незахищених категорій населення); Л. Лапа (освіти для дорослих та соціальної адаптації вразливих груп населення) досліджували проблеми, пов'язані з нетрадиційними освітніми технологіями та освітою для соціально незахищених категорій дорослих.

Мета статті – комплексний аналіз та систематизація нетрадиційних освітніх технологій, оцінка їх потенціалу та ефективності у контексті забезпечення доступу до якісної освіти для соціально незахищених категорій дорослих.

Виклад основного матеріалу. У сучасному світі, де швидкий розвиток технологій і зміни в економіці вимагають постійного оновлення знань та навичок, нетрадиційні освітні технології стають усе більш актуальними. Ці технології можуть допомогти дорослим, які знаходяться у різних життєвих ситуаціях, отримувати необхідні знання та навички. У контексті даного дослідження особлива увага приділяється

нетрадиційним освітнім технологіям, які мають потенціал для подолання бар'єрів у доступі до освіти для соціально незахищених категорій населення. Проведений теоретичний аналіз дозволив уточнити поняття «освіта соціально незахищених категорій дорослих» і розглядати його як категорію, що відображає явище, яке об'єктивно існує і розвивається. Освіта соціально незахищених категорій дорослих є процесом із своєю соціальною сутністю, специфічними функціями, різноманітністю форм, проявляється як на рівні окремої особистості, так і в діяльності соціальних інститутів, спрямованих на розвиток особистості впродовж усього життя (Архипова, 2016).

Поняття «соціально незахищені категорії населення» є комплексним та багатоаспектним, що потребує детального аналізу в соціологічному, економічному та правовому контекстах. У загальному розумінні, до соціально незахищених категорій відносяться групи населення, які з різних причин мають обмежені можливості для повноцінної участі в соціальному, економічному та культурному житті суспільства та потребують особливої підтримки з боку держави та суспільства.

За даними соціологічних досліджень, численна кількість дорослого населення нині перебуває в складних життєвих обставинах і потребує сторонньої допомоги, щоб упоратися з ними й відновити нормальну життєдіяльність. До категорії соціально незахищених людей належать дорослі, які перебувають у складному матеріальному, психологічному, емоційному становищі та потребують допомоги від суспільства в розв'язанні своїх проблем. До основних соціально незахищених категорій дорослих можна віднести: осіб з інвалідністю, безробітних, осіб похилого віку, внутрішньо переміщених осіб, представників національних меншин, безхатченків тощо. Важливо зазначити, що визначення соціально незахищених категорій населення може варіюватися залежно від соціально-економічного контексту конкретної країни та нормативно-законодавчої бази.

Аналіз сучасного стану освіти для соціально незахищених категорій населення виявляє низку ключових проблем та викликів: *економічні бар'єри* (недостатність фінансових ресурсів обмежує можливості здобуття освіти, особливо на рівні вищої та професійної освіти); *інфра-*

структурні обмеження (недостатня адаптованість освітніх закладів до потреб осіб із інвалідністю, зокрема відсутність безбар'єрного доступу та спеціального обладнання); *соціальна стигматизація* (упередження та дискримінація щодо представників соціально незахищених груп у освітньому середовищі); *недостатня підготовка педагогічних кадрів* (брак спеціалізованих знань та навичок для роботи з різними категоріями соціально незахищених категорій населення); *обмежений доступ до цифрових технологій* (цифровий розрив, який особливо загострився в умовах дистанційного навчання під час пандемії COVID-19); *низька мотивація* (соціально-економічні фактори, які знижують мотивацію до навчання серед представників цільової групи); *географічна нерівність* (обмежений доступ до якісної освіти у віддалених та сільських районах).

Освітні потреби соціально незахищених груп характеризуються рядом специфічних особливостей, які необхідно враховувати при розробці та впровадженні освітніх програм:

- необхідність подолання фізичних, психологічних та соціальних бар'єрів у доступі до освіти;
- потреба в індивідуалізованому підході та адаптації навчального матеріалу;
- важливість розвитку не лише академічних, але й соціальних та життєвих навичок;
- необхідність психологічної підтримки та мотивації до навчання;
- потреба в гнучких форматах навчання, що враховують життєві обставини учасників навчального процесу;
- важливість забезпечення інклюзивного освітнього середовища;
- необхідність врахування культурних та мовних особливостей учасників навчального процесу;
- потреба в розвитку навичок критичного мислення та самостійного навчання;
- важливість практичної орієнтованості освітніх програм для підвищення шансів на працевлаштування.

Для працюючих дорослих важливо мати можливість навчатися у зручний час, без відриву від роботи. Нетрадиційні освітні технології якраз і дозволяють поєднувати роботу з навчанням, забезпечуючи гнучкий графік і доступ до навчальних матеріалів у будь-який

час. Вони також сприяють розвитку професійних навичок, необхідних для кар'єрного зростання.

Особливої актуальності дана тема набуває в умовах глобальних викликів, таких як пандемія COVID-19, повномасштабна війна з росією, які загострили проблеми доступності освіти та продемонстрували критичну важливість розвитку цифрової та дистанційної освіти; впровадження моделі «освіта протягом життя» (lifelong learning), яка дає змогу людині адаптувати й розвивати свої компетенції й професійні навички відповідно до нових умов; апробація та широке впровадження сучасних методів навчання з використанням новітніх інформаційно-комунікаційних технологій та штучного інтелекту (ІКТ, ШІ); інтегрування вітчизняної освіти у міжнародний освітній простір (Arkhyrova, 2024).

Аналіз існуючої наукової літератури дозволяє виділити кілька ключових напрямів досліджень: теоретико-методологічні засади інклюзивної освіти та її технологічне забезпечення; дослідження ефективності різних моделей дистанційного та онлайн-навчання для соціально незахищених груп; розробка та апробація адаптивних освітніх платформ та технологій персоналізованого навчання; вивчення потенціалу мобільних технологій та додатків для освіти вразливих соціальних груп; дослідження впливу гейміфікації та віртуальної реальності на мотивацію та ефективність навчання; аналіз соціально-психологічних аспектів впровадження нетрадиційних освітніх технологій; вивчення економічної ефективності та соціального впливу інноваційних освітніх підходів; дослідження проблем цифрової нерівності та шляхів її подолання в освітньому контексті; аналіз законодавчих та інституційних аспектів впровадження нетрадиційних освітніх технологій.

Існуючі дослідження демонструють значний потенціал нетрадиційних освітніх технологій для розширення доступу до освіти та підвищення її якості для соціально незахищених груп. Водночас, вони вказують на необхідність подальшого вивчення довгострокових ефектів, розробки стандартів якості та методів оцінки ефективності таких технологій.

Концепт «нетрадиційні освітні технології» потребує глибокого теоретичного осмислення

та чіткого визначення в контексті сучасної педагогічної науки. У широкому розумінні, нетрадиційні освітні технології можна визначити як інноваційні педагогічні підходи, методи та інструменти, які відрізняються від усталених, конвенційних освітніх практик і спрямовані на підвищення ефективності навчального процесу та його адаптацію до специфічних потреб учасників (*Інноваційні технології, 2020*).

Нетрадиційні освітні технології для соціально незахищених категорій дорослих – це інноваційні методи та підходи, які спрямовані на забезпечення доступу до освіти для дорослих, що перебувають у складних соціально-економічних умовах. Вони включають використання нестандартних форм навчання та засобів, які враховують особливі потреби та обмеження цих категорій.

Основні характеристики нетрадиційних освітніх технологій для соціально незахищених дорослих:

- *адаптивність* (програми і матеріали адаптовані до індивідуальних потреб та можливостей дорослих, з урахуванням їхнього рівня освіти, життєвого досвіду та соціального статусу);

- *гнучкість* (навчання може відбуватися у різних форматах (дистанційно, онлайн, у вечірній час) та у зручних місцях (на базі соціальних центрів, місць проживання, шелтерів тощо));

- *інтерактивність* (використання інтерактивних методів навчання, які сприяють активній участі дорослих у освітньому процесі та розвитку їхніх навичок спілкування і співпраці);

- *мультидисциплінарність* (освітні програми охоплюють різні галузі знань і вмінь, що сприяють комплексному розвитку особистості та підвищенню її конкурентоспроможності на ринку праці);

- *соціальна підтримка* (інтеграція освітніх технологій із програмами соціальної підтримки та реабілітації, що сприяє покращенню життєвих умов і психологічного стану дорослих);

- *практична спрямованість* (зосередження на розвитку практичних навичок, які можуть бути безпосередньо застосовані у повсякденному житті та професійній діяльності).

Ці технології спрямовані на подолання бар'єрів в освіті для соціально незахищених дорослих, таких як бідність, безробіття,

соціальна ізоляція, дискримінація, недостатній доступ до традиційних освітніх закладів та ресурсів.

Нетрадиційні освітні технології включають:

- *онлайн-курси та освітні серіали* (стали популярним способом навчання для дорослих. Такі платформи як Coursera, Udemy та KhanAcademy, національна едьютейнмент освітня платформа Дія. Освіта пропонують широкий вибір курсів із різних тем, від професійного розвитку до особистих інтересів. Вони дозволяють навчатись у власному темпі, що є важливою перевагою для зайнятих дорослих). Використання інтерактивних веб-платформ та мобільних додатків є ефективним способом привернення уваги до освітнього процесу та стимулювання критичного мислення. Ці засоби можуть містити інтерактивні завдання, тести, дискусійні форуми та інші інструменти, які дозволяють активно взаємодіяти з матеріалом та викладачем, а також обмінюватися думками та ідеями між учасниками навчального процесу;

- *мобільне навчання* (мобільні пристрої, такі як смартфони та планшети, зробили освіту ще більш доступною. Мобільне навчання дозволяє користувачам отримувати знання та навички в будь-який час і в будь-якому місці. Існує багато додатків, які пропонують курси, тренінги та інші навчальні матеріали);

- *використання соціальних мереж* (соціальні мережі, такі як Facebook, LinkedIn та YouTube, стали потужними платформами для навчання. Вони дозволяють створювати та брати участь у навчальних спільнотах, обмінюватися знаннями та досвідом, а також отримувати доступ до різноманітних навчальних матеріалів. Наприклад, багато викладачів створюють навчальні відео на YouTube, які доступні для всіх бажаючих);

- *використання електронних технологій у освітньому процесі*. Використання відкритих онлайн-ресурсів, вебінарів, відеолекцій та інтерактивних платформ дозволяє учасникам навчального процесу отримувати доступ до широкого спектру інформації, розвивати навички критичного аналізу та створюють можливість вивчати матеріал вдома та залучатися до обговорень і вирішення проблемних завдань у віртуальному середовищі. Крім того, застосо-

вування комп'ютерних ігор та симуляцій дозволяє моделювати складні ситуації, де можна аналізувати інформацію, приймати рішення та оцінювати їхні наслідки. Використання веб-форумів, віртуальних дискусій та інтерактивних вправ підвищують зацікавленість до навчання;

– *віртуальну та доповнену реальність* (Віртуальна реальність (VR) та доповнена реальність (AR) відкривають нові можливості для навчання. Вони дозволяють створювати інтерактивні та імерсійні навчальні середовища, які допомагають краще засвоювати складні концепції та практичні навички. Наприклад, VR-симуляції можуть бути використані для навчання медичних працівників або інженерів). Так, VR створює імерсійне середовище, що повністю відокремлює користувача від реального світу і переносить його в іншу віртуальну реальність. У навчальних цілях, VR може бути використана для створення симуляцій реальних або умовно-реальних сценаріїв. VR також може бути використана для симуляції реальних професійних ситуацій, де учасникам потрібно навчитися приймати рішення або реагувати на певні події. Розширена реальність (AR) додає віртуальні об'єкти або інформацію до реального оточення користувача, за допомогою камери смартфона або спеціальних пристроїв. У навчанні AR може бути використана для створення інтерактивних навчальних матеріалів, які додають контекст або додаткову інформацію до реальних об'єктів. За допомогою VR та AR учасники навчального процесу можуть потрапити у імітовані середовища, де вони зможуть аналізувати реальні ситуації, приймати рішення та переконувати свої аргументи на основі отриманих даних. Це сприяє активній взаємодії учасників із навчальним матеріалом та розвитку їхніх критичних мислительних навичок та може зробити навчання більш захоплюючим, ефективним та доступним, дозволяючи досліджувати та вивчати різноманітні концепції та предмети в інноваційний спосіб.

– *гейміфікацію* (або використання ігрових елементів у навчанні, стає все більш популярним. Вона допомагає підвищити мотивацію та залученість учасників, роблячи навчання більш цікавим і захоплюючим. Гейміфікація може включати систему нагород, змагання, рівні та досягнення, що стимулює здобувачів освіти

до активної участі у навчальному процесі). Гейміфікація широко застосовується в освіті, бізнесі, маркетингу, здоров'язбереженні та багатьох інших галузях. У сфері освіти, особливо освіти дорослих, гейміфікація може значно покращити процес навчання, роблячи його більш цікавим і захоплюючим. На нашу думку, перевагами викоримтання гейміфікації в освіті є: підвищення мотивації (гейміфікація робить навчання більш захоплюючим і цікавим, що сприяє підвищенню мотивації до навчання); поліпшення залученості (ігрові елементи сприяють більш активній участі учасників у навчальному процесі); розвиток навичок (гейміфікація сприяє розвитку різноманітних навичок, таких як критичне мислення, співпраця, вирішення проблем); негайний зворотній зв'язок (учасники отримують негайний зворотній зв'язок, що дозволяє швидко коригувати свої дії та покращувати результати); індивідуалізація навчання (можливість адаптації ігрових завдань під індивідуальні потреби та рівень знань учасників); підвищення самостійності (ігрові елементи стимулюють їх до самостійного вивчення матеріалу). Приклади застосування гейміфікації в освіті: додатки та платформи (використання освітніх додатків і платформ, таких як Kahoot!, Quizlet, Duolingo, які використовують ігрові елементи для вивчення нових знань і закріплення матеріалу); квестові заняття (організація навчальних квестів, де учасники виконують завдання, щоб досягти певної мети або знайти «скарб»); віртуальні симуляції (використання віртуальних симуляцій та ігор для моделювання реальних ситуацій і тренування навичок у безпечному середовищі); системи балів та нагород (впровадження системи балів і нагород за виконання завдань і активну участь у навчальному процесі). Гейміфікація є потужним інструментом для покращення ефективності навчання, а її застосування може значно підвищити якість освіти дорослого населення, особливо для соціально незахищених категорій дорослих, які можуть мати негативний досвід традиційного навчання або потребувати додаткової мотивації.

Дослідження нетрадиційних освітніх технологій для соціально незахищених категорій дорослих також відповідає глобальним цілям сталого розвитку, зокрема цілі, яка передбачає забезпечення інклюзивної та справедливої якісної освіти та сприяння можливостям

навчання впродовж усього життя для всіх. Цілі та завдання «Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022–2032 роки» є детальною дорожньою картою для відбудови та продовження реформування системи вищої освіти в післявоєнний період. Виконання завдань, визначених Стратегією, дозволить зменшити деструктивні наслідки, спричинені повномасштабним вторгненням російської федерації на територію незалежної України (*Стратегія розвитку, 2022*).

Окрім того, актуальність теми підкреслюється необхідністю критичного аналізу та оцінки ефективності різних нетрадиційних освітніх технологій в контексті їх застосування для соціально незахищених груп. Це дозволить виявити найбільш перспективні підходи, визначити потенційні ризики та розробити рекомендації щодо їх оптимального впровадження.

Важливо зазначити, що ефективне впровадження нетрадиційних освітніх технологій для соціально незахищених категорій дорослих вимагає не лише технічних рішень, але й комплексного підходу, що враховує соціальні, психологічні та педагогічні аспекти. Це включає адаптацію методик викладання, розробку спеціалізованого контенту, підготовку педагогічних кадрів та створення відповідної інфраструктури.

Перевагами нетрадиційних освітніх технологій є:

- *гнучкість та доступність* (однією з головних переваг нетрадиційних освітніх технологій є їх гнучкість та доступність. Вони дозволяють дорослим навчатися у зручний час і в зручному місці, що особливо важливо для тих, хто має обмежений час або живе в регіонах з обмеженим доступом до традиційних освітніх установ);

- *індивідуалізація навчання* (нетрадиційні освітні технології дозволяють адаптувати навчальний процес до індивідуальних потреб та темпів учнів. Вони можуть пропонувати персоналізовані навчальні маршрути, які враховують попередній досвід та знання учнів, їхні цілі та інтереси);

- *інноваційність* (застосування новітніх наукових досягнень, технологічних рішень та педагогічних концепцій);

- *інтерактивність* (активне залучення учасників до освітнього процесу);

- *мультимодальність* (використання різних каналів сприйняття та форм подання інформації);

- *зниження витрат* (багато нетрадиційних освітніх технологій є більш доступними за вартістю, ніж традиційні форми навчання. Онлайн-курси, мобільні додатки та інші ресурси часто пропонують безкоштовні або недорогі варіанти, що робить освіту доступнішою для широкого кола дорослих).

Нетрадиційні освітні технології дозволяють учасникам освітнього процесу не лише підтримувати свій рівень кваліфікації на високому рівні, а й розширювати свої можливості на ринку праці та займати провідні позиції у своїй галузі.

При навчанні дорослих потрібно враховувати такі умови, як: інформаційно-методичні запити та потреби; партнерську взаємодію між усіма учасниками, які залучені у процес навчання; методичний та супервізійний супровід учасників навчання. Зріле самовдосконалення передбачає свідому і цілеспрямовану участь фахівця в різносторонньому розвитку своєї особистості протягом чотирьох етапів (рис. 1).

Ці умови є взаємопов'язаними і взаємодоповнюваними складовими організації більш ефективного процесу навчання дорослих. Практична реалізація даних умов можлива при комплексному врахуванні сутнісних характеристик кожної з них (*Тимошенко, 2024*).

Окремо варто охарактеризувати виклики та ускладнення, які можуть виникнути на шляху впровадження нетрадиційних освітніх технологій для соціально незахищених категорій дорослих. Зокрема здобувачі освіти та надавачі освітніх послуг можуть зіткнутися з пев-

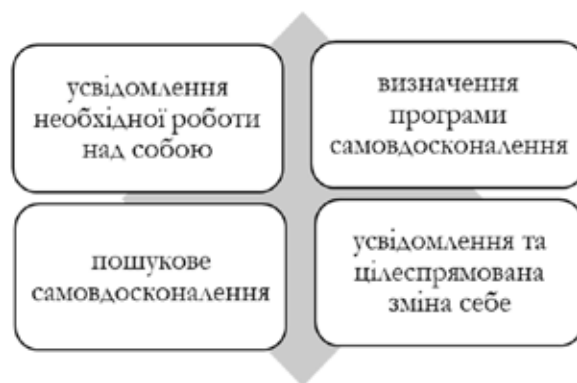

Рис. 1. Етапи розвитку особистості у процесі навчання

ними проблемами, такими як *технічні бар'єри та нерівний доступ до інтернету*. Крім того, традиційні освітні установи можуть опиратися змінам, що вимагає додаткових зусиль для інтеграції нових технологій у навчальний процес. Мотивація та самодисципліна здобувачів освіти також можуть стати одним з головних викликів для дорослих учасників освітнього процесу. Саме тому організатори освіти для соціально незахищених категорій дорослих мають значні зусилля спрямувати саме на підтримку мотивації та самодисципліни дорослих учасників навчання, розробку дієвих стратегій забезпечення підтримки учасників освітнього процесу. На нашу думку, нетрадиційні освітні технології вимагають від учасників самостійності та відповідальності за організацію і просування свого освітнього шляху. Ми вважаємо, що майбутнє нетрадиційних освітніх технологій виглядає досить перспективним. Інновації та нові тенденції, такі як розвиток штучного інтелекту, адаптивного навчання та блокчейн-технологій, відкривають нові можливості для створення ефективних та доступних освітніх рішень. Важливо продовжувати досліджувати та впроваджувати ці технології, щоб забезпечити якісну освіту для всіх категорій дорослих, в т.ч. і представників соціально незахищених категорій населення України.

Висновки. Таким чином, дослідження нетрадиційних освітніх технологій для соціально незахищених категорій населення є актуальним та важливим напрямом педагогічної науки та соціальної роботи, що має значний потенціал для вирішення ключових проблем

сучасної освіти, сприяння соціальної інклюзії та забезпечення сталого розвитку суспільства в цілому.

Нетрадиційні освітні технології надають дорослим можливість отримувати необхідні знання та навички у зручній та доступній спосіб. Вони сприяють розвитку професійних навичок, перекваліфікації, соціальній взаємодії та психічному здоров'ю. Впровадження цих технологій допомагає забезпечити соціальний захист та підтримку для осіб, які опинилися у складних життєвих ситуаціях. Важливо продовжувати підтримувати інноваційні підходи в освіті та інтегрувати нові технології в освітній процес, щоб забезпечити якісну освіту для всіх дорослих

Слід визначити й ті питання, які залишилися поза увагою і потребують подальших досліджень: вивчення вітчизняного та міжнародного досвіду впровадження нетрадиційних освітніх технологій для соціально незахищених категорій дорослих; розробка критеріїв та методології оцінки ефективності нетрадиційних освітніх технологій у роботі з цільовою аудиторією; проведення порівняльного аналізу ефективності традиційних та нетрадиційних освітніх підходів у контексті роботи з вразливими соціальними групами; виявлення ключових викликів та перспектив впровадження нетрадиційних освітніх технологій для соціально незахищених груп; представлення науково обґрунтованих рекомендації щодо оптимізації використання нетрадиційних освітніх технологій для підвищення доступності та якості освіти для соціально незахищених категорій дорослих.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Архипова С. П. Теоретико-методичні основи освіти соціально незахищених категорій дорослих : дис. ... доктора. пед. наук : 13.00.04, 13.00.05. Черкаси, 2016. 564 с.
2. Архипова С. П. Освіта соціально незахищених категорій дорослих: проблеми та перспективи розвитку. *Вісник ЧНУ. Серія Педагогічні науки*. 2016. Вип. 18. С. 3–10.
3. Arkhypova S., Zhurba I., Kamenova D. Modernization processes in the system of training specialists in the socio-economic field in the context of modern challenges and threats. *Плекаємо особистість : наук.-метод. альманах*. 2024. Вип. 7. С. 44–48.
4. Давиденко Г. Цифрова інклюзія та доступність: соціальна діджиталізація : монографія. Вінниця : ТВОРИ, 2023. 240 с.
5. Інноваційні технології в сучасному освітньому просторі : колективна монографія / за ред. Г. Л. Єфремової. Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2020. 444 с.
6. Інноваційні технології навчання : навч. посіб. для студ. вищ. тех. навч. закл. / за ред. А. В. Арістова. К. : НТУ, 2017. 172 с.
7. Кубицький С. О. Технології соціально-педагогічної роботи в зарубіжних країнах : навч. посіб. 3-тє вид. доп. і перероб. К. : Міленіум, 2015. 300 с.

8. Освіта соціально незахищених категорій дорослих: методологія теорія практика : монографія. Черкаси : ФОП Чабаненко. 2011. 367 с.
9. Освітні технології : навч.-метод. посіб. для здоб. осв. освіт. ступ. «бакалавр», «магістр» / уклад. : Г. Пономарьова, С. Беляєв, О. Бабакіна, В. Литвин. Харків, 2023. 266 с.
10. Освітній процес в умовах воєнного стану в Україні : матеріали всеукр. наук.-пед. підвищ. квал. м. Одеса, 3 трав.–13 черв. 2022 р. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. 504 с.
11. Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2022–2032 роки та Операційний план її реалізації у 2022–2024 роках : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 лютого 2022 р. № 286-р. URL: <https://op.ua/news/osvita-v-ukraini/strategiya-rozvitku-vischoyi-osviti-v-ukrayini-ta-operaciyniy-plan-yiyi-realizaciyi> (дата звернення: 08.07.2024).
12. Сучасні соціальні технології в освіті : колективна монографія / за ред. Н. Сейко. Житомир : Вид. О. О. Євенок, 2018. 332 с.
13. Тимошенко Н. Є. Загальні підходи та принципи навчання фахівців соціономічної сфери. *Наука і техніка сьогодні. Серія «Педагогіка»*. 2024. № 5(33). С. 947–958.

REFERENCES:

1. Arkhypova, S. P. (2016) Teoretyko-metodychni osnovy osvity sotsialno nezakhyshchenykh katehorii doroslykh [Theoretical and Methodological Foundations of Education of Socially Vulnerable Categories of Adults] : dys. ... doktora. ped. nauk : 13.00.04, 13.00.05. Cherkasy. 564 [in Ukrainian].
2. Arkhypova, S. P. (2016) Osvita sotsialno nezakhyshchenykh katehorii doroslykh: problemy ta perspektyvy rozvytku [Education of Socially Vulnerable Categories of Adults: Problems and Prospects of Development]. *Visnyk ChNU. Seriya Pedagogichni nauky*. 18. 3–10 [in Ukrainian].
3. Arkhypova, S., Zhurba, I., & Kamenova, D. (2014) Modernization processes in the system of training specialists in the socioeconomic field in the context of modern challenges and threats. *Plekaiemo osobystist : nauk.-metod. almanakh*. 7. 44–48 [in Ukrainian].
4. Davydenko, H. (2023) Tsyfrova inkluziia ta dostupnist: sotsialna didzhytalizatsiia [Digital Inclusion and Accessibility: Social Digitalization] : monohrafiia. Vinnytsia : TVORY. 240 [in Ukrainian].
5. Innovatsiini tekhnolohii v suchasnomu osvitnomu prostori (2020) [Innovative Technologies in the Modern Educational Space] : kolektyvna monohrafiia / za red. H. L. Yefremovoi. Sumy : Vyd-vo SumDPU imeni A. S. Makarenka. 444 [in Ukrainian].
6. Innovatsiini tekhnolohii navchannia (2017) [Innovative Learning Technologies] : navch. posib. dlia stud. vyshch. tekh. navch. zakl. / za red. A. V. Aristova. K. : NTU. 172 [in Ukrainian].
7. Kubitsky, S. O. (2015) Tekhnolohii sotsialno-pedahohichnoi roboty v zarubizhnykh krainakh [Technologies of Social and Pedagogical Work in Foreign Countries] : navch. posib. 3-tie vyd. dop. i pererob. K. : Milenium. 300 [in Ukrainian].
8. Osvita sotsialno nezakhyshchenykh katehorii doroslykh: metodolohiia teoriiia praktyka (2011) [Education of Socially Vulnerable Categories of Adults: Methodology, Theory, Practice] : monohrafiia. Cherkasy : FOP Chabanenko. 367 [in Ukrainian].
9. Osvitni tekhnolohii (2013) [Educational Technology] : navch.-metod. posib. dlia zdob. osv. osvit. stup. «bakalavr», «mahistr» / uklad. : H. Ponomarova, S. Bieliaiev, O. Babakina, & V. Lytvyn. Kharkiv. 266 [in Ukrainian].
10. Osvitnii protses v umovakh voiennoho stanu v Ukraini (2022) [Educational process under martial law in Ukraine] : materialy vseukr. nauk.-ped. pidvyshch. kval., m. Odessa, 3 trav.–13 cherv. Odessa : Vydavnychiy dim «Helvetyka». 504 [in Ukrainian].
11. Stratehiia rozvytku vyshchoi osvity v Ukraini na 2022–2032 roky ta Operatsiyniy plan yii realizatsii u 2022–2024 rokakh : Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy [The Strategy for the Development of Higher Education in Ukraine for 2022–2032 and the Operational Plan for its Implementation in 2022–2024] vid 23 liutoho 2022 r. 286-r. Retrieved from <https://op.ua/news/osvita-v-ukraini/strategiya-rozvitku-vischoyi-osviti-v-ukrayini-ta-operaciyniy-plan-yiyi-realizaciyi> (data zvernennia: 08.07.2024) [in Ukrainian].
12. Suchasni sotsialni tekhnolohii v osviti (2018) [Modern Social Technologies in Education] : kolektyvna monohrafiia / za red. N. Seiko. Zhytomyr : Vyd. O. O. Yevenok. 332 [in Ukrainian].
13. Tymoshenko, N. Ye. (2024) Zahalni pidkhody ta pryntsyipy navchannia fakhivtsiv sotsionomichnoi sfery [General Approaches and Principles of Training Socioeconomic Specialists]. *Nauka i tekhnika sohodni. Seriya «Pedagogika»*. 5(33). 947–958 [in Ukrainian].